

FRANZ
KAFKA

Jurnal

Ediția a III-a

Traducere din limba germană, ediție îngrijită și note de
Radu Gabriel Pârvu

Notă asupra ediției

Traducerea a fost făcută după volumul *Tagebücher in der Fassung der Handschrift*, apărut în 1990 la Editura S. Fischer din Frankfurt am Main, unde textul jurnalului este îngrijit de Michael Müller, iar cel al însemnărilor de călătorie de Malcolm Pasley. Acest volum reprezintă traducerea celor douăsprezece caiete de *Jurnal*, a dosarelor intercalate cronologic între acestea și a însemnărilor de călătorie. Așa cum se poate vedea și din titlul original, volumul amintit respectă „varianta din manuscris”.

Aparatul critic urmează îndeaproape o selecție a numeroaselor și amănunțitelor note din volumul *Tagebücher in der Fassung der Handschrift. Kommentarband*, editat de Hans-Gerd Koch, Michael Müller și Malcolm Pasley, volum apărut în același an, tot la Editura S. Fischer, și care însoțește, completează și comentează *Jurnalul*.

Mai menționăm că, pentru a nu crea confuzii, am corectat tacit transcrierea greșită a unor nume proprii și titluri de opere, că intervențiile în text ale editorilor germani sunt marcate prin cursive, între paranteze, și că unele referințe din text, rămase fără explicații în notele de subsol, nu au putut fi identificate de cercetători; drept urmare, nici n-am mai precizat acest lucru, deși în comentariile lor editorii germani semnalează cazurile cu pricina.

RADU GABRIEL PÂRVU

PRIMUL CAIET

Spectatorii înlemnesc când trece trenul.¹

„Ori de câte ori el mă întreabă.“ „E“-ul din „întreabă“ se desprindea de această propoziție și-și lua zborul, ca o minge pe pajiște.

Gravitatea lui mă omoară. Cu capul înfundat în guler, cu părul neclintit, aranjat în jurul țestei, cu mușchii încordați la locul lor, în partea de jos a obrazilor.

Mai există pădurea? Pădure mai era destulă. Dar de-abia îmi arunc privirea la zece pași și renunț, prins din nou într-o discuție plictisitoare.

În întunericul pădurii, în pământul reavăn, mă orientez numai după albul gulerului său.

Am rugat-o în vis pe balerina Eduardova² să mai danseze o dată ceardașul. Ea avea o dungă lată de umbră sau de lumină în mijlocul feței, între marginea de jos a frunții și centrul bărbiei. Tocmai se apropia cineva, mișcându-se dezgustător, ca un intrigant inconștient; voia să-i spună că

1 Imagine care i-a fost sugerată lui Kafka de aporia lui Zenon despre săgeata aflată în zbor.

2 Evghenia Eduardova (1882–1960) făcea parte dintr-o trupă rusească de balet, care a dat spectacole la Praga în 1909.

trenul pleacă imediat. Din felul în care ea a ascultat această înștiințare mi-a devenit teribil de limpede că nu va mai dansa. „Sunt o femeie proastă și rea, nu-i așa?“, a spus balerina. „O, nu, am răspuns, nu-i așa“, și am dat să plec într-o direcție oarecare.

Înainte am întrebat-o despre numeroasele flori pe care le poartă la cingătoare. „Ele sunt de la toți prinții din Europa“, a zis ea. M-am gândit bine ce rost a avut să-mi spună că aceste flori proaspete, pe care le-a pus la cingătoare, i-au fost dăruite balerinei Eduardova de către toți prinții din Europa.

Ca pretutindeni, balerina Eduardova, iubitoare de muzică, este însoțită și în tramvai de doi violoniști cărora le cere adesea să cânte. De vreme ce nu exista nicio interdicție, de ce să n-aibă voie să cânte în tramvai, dacă interpretarea este bună, le place călătorilor și nu costă nimic, adică dacă nu se face chetă la sfârșit? Totuși, la început acest lucru este cam surprinzător și pentru o clipă fiecare îl găsește nepotrivit. Dar în plină călătorie, în curentul puternic și pe străduța liniștită sună nostim.

Balerina Eduardova nu este atât de drăguță în aer liber ca pe scenă. Paloarea, oasele obrazilor, care întind pielea astfel încât cu greu poți distinge o tresărire mai puternică a feței, nasul mare, care parcă se ridică dintr-o adâncitură și cu care nu e de glumit, bunăoară să-i verifici duritatea vârfului sau să-l apuci ușor și să-l tragi încolo și-ncoace, spunând: „dar acum vii cu mine“, formația masivă, cu talia înaltă în niște fuste prea încrețite — cui poate să-i placă așa ceva?

Aproape că seamănă cu una dintre mătușile mele, o femeie cam bătrâioară; mulți oameni au multe mătuși mai în vârstă care arată la fel. Când se află în aer liber, nu găsești însă la Eduardova nimic care să compenseze aceste dezavantaje, în afară de picioarele foarte bune; într-adevăr, nu are nimic care să-ți ofere prilejul să visezi, să te miri sau măcar să-i dai atenție. Așa se face că am văzut-o și eu foarte des pe Eduardova tratată cu o indiferență pe care nu și-o puteau ascunde nici bărbații altminteri foarte abili și corecți, deși ei își dădeau, firește, multă osteneală în această privință, față de o balerină atât de cunoscută cum era totuși Eduardova.

La pipăit, pavilionul urechii mele este proaspăt, aspru, rece și succulent ca o frunză.

În mod absolut sigur, scriu aceste lucruri din disperare față de trupul meu și față de viitorul care mă așteaptă având acest trup.

Dacă disperarea cedează atât de sigur, dacă este atât de legată de obiectul ei și e tot așa de reținută ca a unui soldat care asigură retragerea, lăsându-se în schimb sfâșiat, atunci nu este o disperare autentică. Întotdeauna, adevărata disperare și-a depășit numaidecât scopul, (ajuns la această virgulă, constat că doar prima propoziție a fost corectă).

Ești disperat?

Da? Ești disperat?

O iei degrabă din loc? Vrei să te ascunzi?

Am trecut pe lângă bordel ca pe lângă casa unei iubite.

Scriitorii spun lucruri infecte.

Lenjeresele în ploaia torențială.

De la fereastra compartimentului.

În sfârșit, după cinci luni de viață în care nu am putut să scriu nimic de care să fi fost mulțumit și pe care nu mi le va compensa nicio putere, deși toate ar avea obligația să facă acest lucru, îmi vine ideea să mai stau de vorbă cu mine însumi. La așa ceva mai răspundeam, dacă îmi puneam cu adevărat întrebări; aici se mai putea scoate ceva de la mine, din această grămadă de paie care sunt de cinci luni și a cărei soartă pare să fie aceea de a fi aprinsă vara, ca să ardă mai repede decât ar clipi din ochi cel care o privește. Să mi se întâmple totuși asta doar mie! Poate să mi se întâmple și de zece ori, fiindcă nu regret nici măcar perioada nefericită. Starea în care mă aflu nu înseamnă nefericire, dar nici fericire; nu este indiferență, nici slăbiciune, nici oboseală, nici preocupare pentru altceva — dar atunci ce este? Faptul că nu știu ce înseamnă are, probabil, legătură cu incapacitatea mea de a scrie. Și cred că înțeleg această incapacitate, fără să-i cunosc motivul. Pentru că toate lucrurile care îmi vin în minte nu-mi vin de la rădăcina lor, ci abia de undeva de pe la mijlocul lor. Dacă atunci cineva ar încerca să le oprească, ar fi ca și când ar căuta să rețină un fir de iarbă, care începe să crească abia de la jumătatea tulpinii, mulțumindu-se cu el așa cum e. Asta pot să facă pesemne unii, de exemplu, saltimbancii japonezi, care se cațără pe o scară ce nu se sprijină pe pământ, ci pe călcâiele pe care le ține ridicate un om care stă pe jumătate întins, o scară ce nu se reazemă de perete, ci doar se înalță în aer. Eu nu pot face așa ceva, nemaipunând la socoteală faptul că scara mea nu are la dispoziție nici măcar acele călcâie. Firește, asta nu înseamnă totul, iar o asemenea întrebare nu mă determină încă să vorbesc. Dar în fiecare zi trebuie să se îndrepte către mine cel puțin un rând, așa cum lumea îndreaptă acum

luneta către cometa aceea¹. Și de-aș apărea odată în fața acelei propoziții, atras de ea, cum s-a întâmplat, de pildă, la ultimul Crăciun, când încă mai eram pe punctul de a putea să mă exprim direct și păream să mă aflu într-adevăr pe ultima treaptă a scării mele, care se sprijinea însă liniștită pe pământ și de perete! Dar ce pământ și ce perete! Și totuși scara aceea nu a căzut, așa de tare o apăsau picioarele mele pe pământ și o ridicau pe perete.

Astăzi am făcut, de exemplu, trei obrăznicii: față de un conductor, față de unul dintre șefii mei, ei bine, n-au fost decât două, dar mă dor ca și cum m-ar durea stomacul. Din partea oricui ar fi venit, ar fi fost niște obrăznicii, așa cum s-a întâmplat la început și în cazul meu. Mi-am deschis așadar sufletul, mă luptam în van, în ceață, iar cel mai grav era că nimeni nu băga de seamă că făceam, trebuia să fac, chiar și față de însoțitorii mei, acea obrăznicie ca pe o obrăznicie care urma să aibă o mină corectă și să poarte răspunderea; dar cel mai rău a fost când unul dintre cunoscuții mei nu a luat această obrăznicie nici măcar drept o trăsătură de caracter, ci drept caracterul însuși, m-a făcut atent asupra obrăzniciei mele și a admirat-o. De ce nu rămân închis în mine însumi? Acum îmi spun totuși: „Uite, lumea se lasă bătută de tine, conductorul și șeful au rămas calmi când ai plecat, ultimul a și salutat“. Însă asta nu înseamnă nimic. Nu poți obține nimic dacă te abandonezi. Dar ce omiți, în afară de asta, în cercul tău? La această solicitare nu răspund decât atât: și eu aș prefera să mă las bătut în cercul meu decât să bat eu însumi pe cineva din afara lui, dar unde dracului este acest cerc? Un

1 Pe atunci, lumea aștepta apariția cometei Halley.

timp l-am văzut pe pământ, parcă era stropit cu var, însă acum plutește doar așa, în jurul meu, ba nici măcar nu mai plutește.

17/18 [18/19] mai [1910]. Noaptea apariției cometei.

Am fost împreună cu Blei¹, cu soția și copilul lui; m-am ascultat un timp, vorbind deschis, parcă mieuna un pisoai, dar oricum.

Câte zile au trecut iarăși mute! Azi este 29 mai. Dacă n-am nici măcar fermitatea să iau zilnic în mână acest condei, această bucată de lemn! Cred deja că nu o am. Vâslesc, călăresc, înot, stau la soare. De aceea, pulpele sunt bune, coapsele nu sunt rele, burta mai merge, dar pieptul este deja foarte prăpădit, iar când capul, la ceafă...

Duminică, 19 iunie 1910: am dormit, m-am trezit, am dormit, m-am trezit, jalnică viață.

Dacă mă gândesc bine, trebuie să spun că educația mi-a făcut foarte rău în unele privințe. N-am fost crescut, ce-i drept, undeva, departe, eventual în vreo ruină în munți; împotriva acestui lucru n-aș putea scoate niciun cuvânt de reproș. Cu riscul că o serie întreagă din profesorii mei de odinioară nu are cum să înțeleagă acest lucru, aș spune că preferam să fi fost acel mic locuitor al ruinelor, ars de soarele care m-ar fi luminat din toate părțile acolo, între ruine, pe iedera călduță, dacă aș fi fost slab chiar de la

1 Scriitorul Franz Blei (1871–1942), în a cărui revistă, *Hyperion*, au apărut mai multe povestiri de Kafka. Împreună cu acesta, cu soția lui, Maria, și cu fiul lor, Peter, Kafka și Max Brod au fost în noaptea respectivă pe Laurenziberg, să vadă cometa.

început, năpădit de însușirile mele bune, care ar fi crescut în mine cu forța buruienilor.

Dacă mă gândesc bine, trebuie să spun că educația mi-a făcut foarte rău în unele privințe. Acest reproș vizează o mulțime de oameni, se referă anume la părinții mei, la niște rude, la unele persoane care ne-au vizitat casa, la diverși scriitori, la o anumită bucătăreasă care m-a dus la școală un an întreg, la o grămadă de profesori (pe care trebuie să-i comprim bine în memorie, altfel îmi scapă ici și colo câte unul; dar de vreme ce i-am înghesuit așa, totul se fărâmițează iarăși pe alocuri), la un inspector școlar, la trecătorii care merg agale, pe scurt, acest reproș se răsucesce în societate ca un pumnal. La acest reproș nu vreau să aud nicio replică, pentru că am auzit deja prea multe, dar pentru că am fost și contrazis în majoritatea replicilor, le includ în reproșul meu și declar acum că educația mea și aceste contraziceri mi-au făcut foarte rău în unele privințe.

Adesea mă gândesc bine și de fiecare dată trebuie să spun pe urmă că educația mi-a făcut foarte rău în unele privințe. Acest reproș se îndreaptă împotriva unei mulțimi de oameni; bineînțeles, aici ei se află laolaltă și nu știu deloc cum să se descurce unii cu alții, ca în vechile imagini de grup; nici nu le trece prin minte să-și plece ochii, iar de zâmbit, nu îndrăznesc să zâmbească, fiindcă sunt în așteptare. Aici sunt părinții mei, niște rude, unii profesori, o anumită bucătăreasă, câteva fete de la orele de dans, unele persoane care ne-au vizitat odinioară casa, niște scriitori, un instructor de înot, un controlor de bilete, un inspector școlar, apoi unii oameni pe care i-am întâlnit doar o dată

pe stradă și alții de care nu-mi pot aminti chiar acum sau de care nu-mi voi mai aduce aminte niciodată și, în fine, alții ale căror lecții nici nu le-am luat în seamă, fiindcă pe atunci eram abătut cumva în altă direcție, pe scurt, sunt atâția, încât trebuie să fiu atent să nu-l pomenesc pe vreunul de două ori. Față de toți aceștia îmi exprim reproșul; în acest mod le fac cunoștință între ei, dar nu suport nicio replică. Căci, la drept vorbind, am suportat deja destule replici și, pentru că am fost combătut în majoritatea dintre ele, nu pot face altceva decât să includ în reproșul meu și aceste contraziceri și să spun că, în afară de educația mea, și aceste contraziceri mi-au făcut foarte rău în unele privințe.

Vă așteptați, poate, ca eu să fi fost crescut undeva, departe? Nu, în mijlocul orașului am fost crescut, chiar în mijlocul orașului. Nu, de pildă, în vreo ruină din munți sau pe malul lacului. Părinții mei și toți cei care i-au urmat au fost până acum acoperiți de reproșul meu, sub care au încărunit; acum ei îl dau ușor de-o parte și zâmbesc, pentru că eu mi-am luat mâinile de pe ei, mi le-am dus la frunte și mă gândesc; ar fi trebuit să fiu micul locuitor al ruinelor, să trag cu urechea la țipetele stăncuțelor, ale căror umbre să treacă peste mine, să mă răcoresc sub lună, după ce m-a ars soarele, care între ruine m-ar lumina din toate părțile pe culcușul meu de iederă, dacă aș fi fost cam slab chiar de la început, năpădit de însușirile mele bune, care ar fi trebuit să crească în mine cu forța buruienilor.

Adesea mă gândesc bine și las gândul să-și urmeze cursul, fără să intervin, dar oricum mă răsucesc, ajung întotdeauna la concluzia că educația mi-a făcut îngrozitor de rău în unele privințe. În această constatare este ascuns

un reproș îndreptat împotriva unei mulțimi de oameni. Este vorba despre părinții mei, cu rudele noastre, despre o anumită bucătăreasă, despre profesori, despre niște scriitori, despre familii de prieteni, despre un instructor de înot, despre niște băștinași din locurile de vilegiatură, despre câteva doamne din parcul orașului, la care acest lucru ar trece cu totul neluat în seamă, despre un frizer, despre o cerșetoare, despre un cârmaci, despre medicul casei și despre mulți alții, și ar mai fi încă, dacă aș vrea și aș putea să le spun tuturor pe nume; pe scurt, sunt atâția, încât trebuie să fiu atent ca, la grămadă, să nu-l pomenesc pe vreunul de două ori. Acum s-ar putea crede că, datorită acestui număr mare de oameni, un reproș și-ar pierde deja din fermitate și ar trebui să și-o piardă pur și simplu, căci un reproș nu este un strateg, el nu merge decât drept înainte și nu știe să se împartă. Chiar și în acest caz, când el se îndreaptă împotriva unor persoane din trecut. Acestea pot fi păstrate în memorie cu o energie pe care am uitat-o; cu greu vor mai avea sub ele o podea și chiar picioarele lor vor fi deja fum. Iar unor oameni aflați într-o asemenea situație urmează să li se reproșeze acum, cu oarecare folos, greșeli pe care le-au făcut cândva în educația unui tânăr care pentru ele este acum la fel de neînțeles ca și ele pentru noi. Dar nici măcar nu le facem să-și amintească de acele timpuri; ele nu-și pot aminti nimic, iar dacă le hărțuiește cineva, îl dau tăcute la o parte; nimeni nu le poate constrânge să facă asta, însă, evident, nici nu se poate vorbi despre constrângere, căci este foarte probabil ca ele nici să nu ne audă cuvintele. Stau acolo ca niște câini obosiți, fiindcă își consumă toată energia pentru a rămâne în amintire. Dar dacă i-am face cu adevărat să audă și să vorbească, atunci ne-ar țui urechile de contraînvinuirile

lor; numai pentru că oamenii iau cu ei pe lumea cealaltă convingerea că morții sunt onorabili și o susțin înzecit de acolo. Iar dacă această părere n-ar fi corectă și morții ar avea un respect deosebit față de cei vii, abia atunci ei se vor ocupa de viața lor din trecut, care le este totuși foarte aproape, și din nou ne-ar țiu urechile. Și chiar dacă această părere n-ar fi corectă și morții ar fi de-a dreptul imparțiali, nici atunci ei n-ar putea consimți vreodată să fie deranjați cu reproșuri care nu pot fi dovedite. Căci astfel de reproșuri nu pot fi dovedite nici de la om la om. Nici existența greșelilor din trecut în privința educației, nici măcar paternitatea acestora nu pot fi demonstrate. Iar acum să ni se arate reproșul care într-o asemenea situație nu s-ar transforma într-un suspin!

Acesta este reproșul pe care îl am de făcut. El are un miez sănătos și este susținut teoretic. Ceea ce a fost efectiv alterat în cazul meu, dar deocamdată uit sau iert asta și încă nu fac scandal. În schimb, pot dovedi în fiecare moment că educația pe care am primit-o a căutat să facă din mine un alt om decât ceea ce am ajuns. Așadar, prejudiciul pe care mi l-ar fi putut aduce educatorii mei, potrivit intenției lor, este ceea ce le reproșez; cer să-mi dea omul care sunt acum, iar pentru că nu mi-l pot da, bat toba, trimițându-le reproșul și râsul meu pe lumea cealaltă. Dar toate acestea nu slujesc decât unui alt scop. Reproșul legat de faptul că ei au alterat totuși o parte din mine, chiar o bună parte — în vis, aceasta îmi apare uneori așa cum le apare altora mireașa moartă —, acest reproș, care este mereu gata să devină un suspin, trebuie să ajungă în primul rând nevătămat dincolo, ca un reproș cinstit ce este. Așa se face că marele reproș, căruia nu i se poate întâmpla nimic, îl ia pe cel mic de mână și unde merge cel mare, țopăie și cel mic, însă, odată trecut

dincolo, cel mic continuă să iasă în evidență, așa cum am așteptat mereu să se întâmple, și face zarvă cu toba.

Adesea mă gândesc bine și las gândul să-și urmeze cursul, fără să intervin, dar de fiecare dată ajung la concluzia că educația pe care am primit-o m-a deformat mai mult decât sunt în stare să înțeleg. Privit din afară, sunt un om ca și alții, căci educația mea fizică s-a mărginit la ceea ce este normal, după cum și corpul meu a fost unul obișnuit, și, chiar dacă sunt destul de scund și cam gras, sunt totuși pe placul multora, chiar și al fetelor. Despre aceasta nu se poate zice nimic. Chiar de curând, una a spus ceva foarte înțelept: „Ah, de-aș putea să vă văd odată gol, trebuie să fiți drăguț și numai bun de sărutat!”, a zis ea. Dar dacă mi-ar lipsi ici buza de sus, colo pavilionul urechii, ici o coastă, dincolo un deget, dacă aș avea pe cap petice de chelie și ciupituri de vărsat de față, tot n-aș face o pereche potrivită cu imperfecțiunea mea lăuntrică. Această imperfecțiune nu este înnăscută și de aceea e cu atât mai greu de suportat. Căci chiar de la naștere am, ca oricare altul, centrul meu de greutate interior, pe care nici cea mai smintită educație nu a reușit să-l mute din loc. Continuu să am acest bun centru de greutate, dar întrucâtva nu mai am corpul aferent. Iar un centru de greutate care nu mai are nimic de făcut se transformă în plumb și se ascunde în trup ca un glonț. Dar imperfecțiunea aceea nici nu este meritată și am îndurat apariția ei fără să am vreo vină. De aceea, nici nu mă pot căi vreodată, oricât aș vrea. Căci căința ar fi bună pentru mine: ea își îneacă durerea plângând în sine, o înlătură și rezolvă singură orice problemă, ca pe o chestiune de onoare; ne păstrăm onestitatea, ușurându-ne prin căință.

După cum spuneam, imperfecțiunea mea nu este înnăscută și e nemeritată; cu toate acestea, o suport mai bine decât suportă alții, cu un mare efort de imaginație și cu resurse deosebite, un ghinion mult mai mic, de pildă o nevastă nesuferită, condiții sărăcăcioase, meserii jalnice, și, suportând-o, nu mă fac nicidecum negru de disperare, ci alb și roșu la față.

Nu m-aș face astfel dacă educația mea ar fi răzbătut în mine atât cât voia. Poate că tinerețea mea a fost prea scurtă pentru asta; în acest caz, laud din toată inima durata ei scurtă și acum, la douăzeci și opt de ani. Numai așa a fost posibil să-mi mai rămână forțe pentru a-mi da seama de ceea ce am pierdut în tinerețe, apoi pentru a mă consola după aceste pierderi, pe urmă pentru a face, sub toate aspectele, reproșuri la adresa trecutului și, în fine, să-mi mai rămână un rest de energie și pentru mine. Dar toate aceste forțe nu sunt decât tot o rămășiță a celor pe care le aveam când eram copil și care m-au expus mai mult decât pe alții celor care mi-au alterat tinerețea; da, o bună mașină de curse este urmărită și depășită în primul rând de praf și de vânt, iar obstacolele zboară către roțile ei, încât aproape că-ți vine să crezi că la mijloc este vorba despre dragoste.

Ceea ce mai sunt acum îmi apare cât se poate de clar din forța cu care reproșurile dau să iasă din mine. Au existat perioade în care nu aveam în mine altceva decât reproșuri mânite de furie, astfel încât, atunci când mă simțeam bine din punct de vedere fizic, mă țineam pe stradă de oameni străini, deoarece reproșurile se aruncau în mine dintr-o parte în alta, ca apa într-un lighean pe care-l duci repede.

Acele timpuri au trecut. Reproșurile se află împrăștiate în mine, ca niște unelte străine, pe care de-abia mai am curajul să le apuc și să le ridic. Totodată, alterarea vechii mele